

ΟΙ ΛΥΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΗΜΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΘΕΜΑ Α

A1. β. A2. γ. A3. α. A4. β. A5. δ.

ΘΕΜΑ Β

B1. α. Με βάση την ηλεκτρονιακή δομή των στοιχείων έχουμε:

$_{11}\text{Na}: 1s^2 2s^2 2p^6 3s^1$ οπότε το Na βρίσκεται στην τρίτη περίοδο και στην ομάδα 1.

$_{16}\text{S}: 1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^4$ οπότε το S βρίσκεται στην τρίτη περίοδο και στην ομάδα 16.

$_{19}\text{K}: 1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 4s^1$ οπότε το K βρίσκεται στην τέταρτη περίοδο και στην ομάδα 1.

Η ατομική ακτίνα μειώνεται από αριστερά προς τα δεξιά κατά μήκος μιας περιόδου και από κάτω προς τα πάνω σε μια ομάδα. Έτσι από τα τρία στοιχεία το S έχει τη μικρότερη ατομική ακτίνα, μετά είναι το Na και τελευταίο το K που έχει τη μεγαλύτερη ατομική ακτίνα.

β. Μεγαλύτερη ενέργεια πρώτου ιοντισμού έχει το S. Το S έχει μικρότερη ατομική ακτίνα από το Na και μεγαλύτερο δραστικό πυρηνικό φορτίο ($16-10=6$ το δραστικό πυρηνικό φορτίο του S και $11-10=1$ του Na). Όσο μικρότερη η ατομική ακτίνα και μεγαλύτερο το δραστικό πυρηνικό φορτίο τόσο μεγαλύτερη η ενέργεια πρώτου ιοντισμού.

B2. α. Η προσθήκη H_2SO_4 έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της συγκέντρωσης των H_3O^+ ($\text{H}_2\text{SO}_4 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HSO}_4^- + \text{H}_3\text{O}^+$). Λόγω της αρχής Le Chatelier η ισορροπία μετατοπίζεται προς τα δεξιά για να αναιρέσει τη μεταβολή. Έτσι αυξάνεται η συγκέντρωση των ιόντων $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$ και το διάλυμα χρωματίζεται πορτοκαλί.

β. Όταν προσθέσουμε NaOH αυξάνεται η συγκέντρωση των ιόντων OH^- ($\text{NaOH} \rightarrow \text{Na}^+ + \text{OH}^-$) και επομένως μειώνεται η συγκέντρωση των H_3O^+ . Λόγω της αρχής Le Chatelier η ισορροπία μετατοπίζεται προς τα αριστερά για να αναιρέσει τη μεταβολή. Έτσι αυξάνεται η συγκέντρωση των ιόντων CrO_4^{2-} και το διάλυμα χρωματίζεται πάλι κίτρινο.

B3. Το ιόν ${}^2\text{He}^+$ έχει μόνο ένα ηλεκτρόνιο και έτσι η ενέργειά του καθορίζεται μόνο από τον κύριο κβαντικό αριθμό n . Επειδή δεν υπάρχουν άλλα ηλεκτρόνια δεν υπάρχουν ηλεκτρονιακές απώσεις και γι' αυτό η ενέργεια δεν εξαρτάται από τον κβαντικό αριθμό l . Επομένως οι υποστοιβάδες $3s$ και $3d$ έχουν την ίδια ενέργεια. Άρα οι δύο ηλεκτρονιακές μεταπτώσεις έχουν κι' αυτές την ίδια ενέργεια ($E_4 - E_3$) και αφού ισχύει $\Delta E = hf$, οι συχνότητες των δύο μεταπτώσεων είναι ίσες.

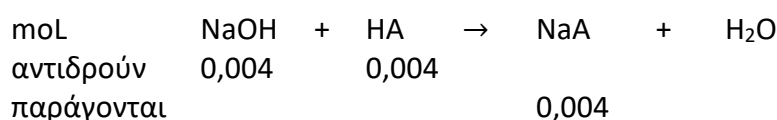
B4. α. Η σταθερά ιοντισμού ενός οξέος K_a είναι μέτρο της ισχύος ενός οξέος. Όσο μεγαλύτερη η τιμή της K_a ή μικρότερη η τιμή της pK_a , τόσο ισχυρότερο είναι το οξύ. Το $-I$ επαγωγικό φαινόμενο ενός υποκαταστάτη αυξάνει την ισχύ ενός οξέος τόσο περισσότερο όσο πιο έντονο είναι αυτό. Επομένως ο υποκαταστάτης που αντιστοιχεί στο μεγαλύτερο pK_a έχει το μικρότερο $-I$ επαγωγικό φαινόμενο. Η κατάταξη των υποκαταστατών κατά αυξανόμενο $-I$ επαγωγικό φαινόμενο είναι: $\text{C}_6\text{H}_5^- < \text{HO}^- < \text{F}^- < \text{NO}_2^-$.

β. Στο CF_3COOH το άτομο του C που συνδέεται με το COOH συνδέεται με τρία άτομα F ενώ στο CFH_2COOH το άτομο του C που συνδέεται με το COOH συνδέεται με ένα άτομο F και δύο άτομα H (τα οποία έχουν $+I$ επαγωγικό φαινόμενο που μειώνει την ισχύ των οξέων). Έτσι στο CF_3COOH υπάρχουν περισσότεροι υποκαταστάτες με $-I$ επαγωγικό φαινόμενο και γι' αυτό έχει μεγαλύτερη ισχύ, η οποία εκφράζεται με τη μικρότερη τιμή στην pK_a .

B5. Στη δομή A το μόριο είναι συμμετρικό κι έτσι οι διπολικές ροπές των δύο δεσμών $\text{Pt} - \text{Cl}$ αλληλοαναιρούνται επειδή αυτοί έχουν αντίθετες κατευθύνσεις. Τα ίδια ισχύουν και για τους δύο δεσμούς $\text{Pt} - \text{NH}_3$. Έτσι η δομή A είναι μη πολικό μόριο ενώ η δομή B είναι πολικό μόριο επειδή η συνισταμένη των διπολικών ροπών των δεσμών είναι διάφορη του μηδενός. Το νερό είναι πολικός διαλύτης και αφού, σύμφωνα με τον κανόνα της διαλυτότητας, τα όμοια διαλύουν τα όμοια, η δομή B διαλύεται περισσότερο στο νερό.

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. α. Από την καμπύλη ογκομέτρησης του Y_1 προκύπτει ότι μέχρι το $I.\Sigma$ απαιτήθηκαν 20 mL πρότυπου διαλύματος NaOH $0,2 \text{ M}$ δηλαδή $n = c \cdot V = 0,2 \cdot 0,02 = 0,004 \text{ mol NaOH}$. Στο $I.\Sigma$ οι δύο ουσίες έχουν αντιδράσει πλήρως.

Για το οξύ HA ισχύει: $n = c \cdot V = c \cdot 0,02 = 0,004 \text{ mol}$. Άρα η συγκέντρωση του HA στο Y_1 είναι $0,2 \text{ M}$.

β. Όταν έχουν προστεθεί 10 mL από το πρότυπο στο Y₁ αρχικά έχουμε:

NaOH: $0,2 \cdot 0,01 = 0,002$ mol και HA: $0,2 \cdot 0,02 = 0,004$ mol

mol	HA	+	NaOH	→	NaA	+	H ₂ O
αρχ.	0,004		0,002				
αντ.	0,002		0,002				
παρ.					0,002		0,002
τελ.	0,002		0		0,002		

Τελικά στο διάλυμα έχουμε HA με $c = \frac{0,002}{0,03} = \frac{0,2}{3}$ M και NaA με $c = \frac{0,2}{3}$ M.

Το διάλυμα είναι ρυθμιστικό οπότε ισχύει: $[H_3O^+] = K_{HA} \cdot \frac{c_{A^-}}{c_{HA}}$. Αφού οι συγκεντρώσεις των δύο συζυγών μορφών είναι ίσες, $[H_3O^+] = K_{HA} = 10^{-6}$ M.

pH = $-\log[H_3O^+] = -\log 10^{-6} = 6$.

Γ2. α. Η συγκέντρωση του Y₂ είναι ίση με του Y₁ δηλ. 0,2 M. Έτσι στο Ι.Σ στο Y₂ αρχικά έχουμε: B: $n = c \cdot V = 0,2 \cdot 0,02 = 0,004$ mol και HCl με 0,2 · V mol. Οι δύο ουσίες αντιδρούν πλήρως οπότε:

mol	B	+	HCl	→	BHCl
αντιδρούν	0,004		0,004		
παράγονται					0,004

Άρα για το HCl ισχύει: $0,2 \cdot V = 0,004$ οπότε $V = 0,02$ L ή 20 mL.

β. Στο ισοδύναμο σημείο έχουμε διάλυμα BHCl με $c = \frac{0,004}{0,04} = 0,1$ M.

M	BHCl	→	BH ⁺	+	Cl ⁻
αρχικά	0,1				
τελικά			0,1		0,1

Cl⁻ + H₂O → όχι αντίδραση γιατί το Cl⁻ είναι πολύ ασθενής βάση, ως συζυγής του HCl που είναι ισχυρό οξύ.

M	BH ⁺	+	H ₂ O	⇌	B	+	H ₃ O ⁺
αρχ.	0,1						
Χ.Ι	0,1-x				x		x

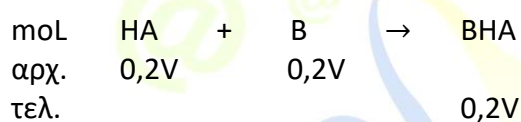
$$K_a(BH^+) \cdot K_b(B) = K_w \Rightarrow K_a(BH^+) = \frac{K_w}{K_b(B)} = \frac{10^{-14}}{10^{-6}} = 10^{-8}$$

$$K_a(\text{BH}^+) = \frac{[\text{B}] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{BH}^+]} \Rightarrow 10^{-8} = \frac{x^2}{0,1-x} \cong \frac{x^2}{0,1} \Rightarrow x^2 = 10^{-9} \Rightarrow x = 10^{-4,5} \Rightarrow [\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-4,5} \text{ M.}$$

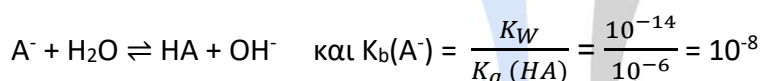
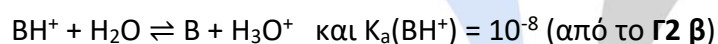
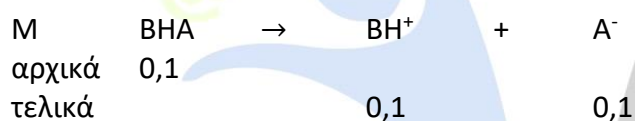
$$\text{pH} = -\log[\text{H}_3\text{O}^+] = -\log 10^{-4,5} = 4,5.$$

Γ3. Καταλληλότερος δείκτης είναι αυτός που η περιοχή pH αλλαγής χρώματος του περιέχει το pH του ισοδύναμου σημείου. Έτσι πρέπει το $\text{p}K_a$ του δείκτη να είναι κοντά στο pH του ισοδύναμου σημείου. Στην ογκομέτρηση του Y_2 το pH στο Ι.Σ βρέθηκε ίσο με 4,5 οπότε καταλληλότερος δείκτης για την ογκομέτρηση του Y_2 είναι η ηλιανθίνη που έχει $\text{p}K_a = 3,5$. Στην ογκομέτρηση του Y_1 στο Ι.Σ έχουμε διάλυμα NaA το οποίο είναι βασικό ($\text{NaA} \rightarrow \text{Na}^+ + \text{A}^-$ και μετά $\text{A}^- + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{HA} + \text{OH}^-$). Έτσι καταλληλότερος δείκτης για την ογκομέτρηση του Y_2 είναι το κίτρινο της αλιζαρίνης αφού $\text{p}K_a = 11$, βρίσκεται δηλ. στη βασική περιοχή.

Γ4. Έστω ότι αναμιγνύουμε V L από το κάθε διάλυμα. Στο διάλυμα που προκύπτει έχουμε αρχικά: HA με $0,2V$ mol και B με $0,2V$ mol επίσης. Αυτά αντιδρούν πλήρως μεταξύ τους:

Τελικά προκύπτει διάλυμα BHA με $c = 0,1\text{M}$ οπότε:

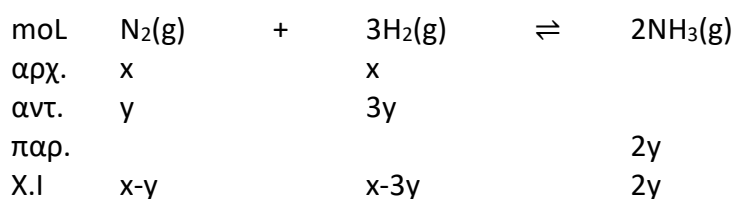

Τα δύο ιόντα έχουν ίδιες συγκεντρώσεις και ίδιες σταθερές ιοντισμού. Έτσι οι δύο ισορροπίες είναι το ίδιο μετατοπισμένες προς τα δεξιά οπότε $[\text{H}_3\text{O}^+] = [\text{OH}^-]$. Επομένως το διάλυμα είναι ουδέτερο.

Γ5. Κατά τη διάρκεια μιας ογκομέτρησης εξουδετέρωσης στο ογκομετρούμενο διάλυμα προστίθεται οξύ οπότε η συγκέντρωση των οξωνίων αυξάνεται (αν πρόκειται για οξυμετρία) ή προστίθεται βάση οπότε η συγκέντρωση των υδροξειδίων αυξάνεται (αν πρόκειται για αλκαλιμετρία). Και στις δύο περιπτώσεις η ισορροπία αυτοϊοντισμού του νερού: $2 \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$ μετατοπίζεται προς τ' αριστερά λόγω της αρχής Le Chatelier για να αναιρέσει τη μεταβολή. Αφού ο αυτοϊοντισμός του νερού είναι ενδόθερμος, η αντίδραση προς τ' αριστερά έχει ως αποτέλεσμα την έκλυση θερμότητας στο περιβάλλον, δηλ. το διάλυμα. Έτσι κατά τη διάρκεια της ογκομέτρησης η θερμοκρασία του διαλύματος αυξάνεται.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Έστω x τα mol του κάθε συστατικού στο μίγμα.

Για το εξερχόμενο μίγμα ισχύει: $\frac{V_{NH_3}}{V_{OΛ}} = \frac{20}{100} = \frac{1}{5}$. Για αέρια, στις ίδιες συνθήκες πίεσης και θερμοκρασίας, η αναλογία όγκων είναι και αναλογία mol. Έτσι

$$\frac{n_{NH_3}}{n_{OΛ}} = \frac{1}{5} \Rightarrow \frac{2y}{2x-2y} = \frac{1}{5} \Rightarrow \frac{y}{x-y} = \frac{1}{5} \Rightarrow 5y = x - y \Rightarrow 6y = x.$$

$\alpha = \frac{\text{πρακτικό ποσό}}{\text{θεωρητικό ποσό}}$. Αν η αντίδραση ήταν μονόδρομη θ' αντιδρούσε πλήρως το H_2 ($\frac{x}{3} < \frac{x}{1}$). Άρα πρακτικό ποσό $3y$ mol και θεωρητικό ποσό x mol. Οπότε

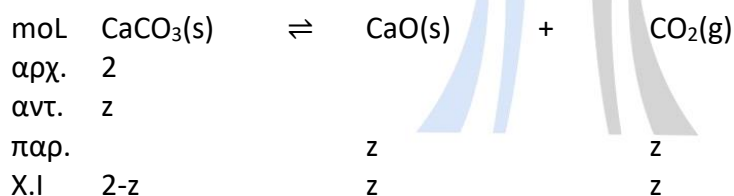
$$\alpha = \frac{3y}{x} = \frac{3y}{6y} = 0,5$$

Δ2. Στο δοχείο όγκου V_1 τα συνολικά mol των αερίων είναι 10, οπότε $2x - 2y = 10 \Rightarrow x - y = 5 \Rightarrow 6y - y = 5 \Rightarrow y = 1$ mol. Αφού $6y = x$ είναι $x = 6$ mol. Το αέριο μίγμα στο δοχείο βρίσκεται σε ισορροπία με συγκεντρώσεις:

$[N_2] = \frac{5}{V_1}$ M, $[H_2] = \frac{3}{V_1}$ M, $[NH_3] = \frac{2}{V_1}$ M. Η έκφραση του K_c για την ισορροπία είναι:

$$K_c = \frac{[NH_3]^2}{[N_2] \cdot [H_2]^3} \Rightarrow \frac{20}{27} = \frac{2^2 \cdot V_1^2}{5 \cdot 3^3} \Rightarrow V_1^2 = 25 \Rightarrow V_1 = 5 \text{ L.}$$

Δ3.

Ο βαθμός διάσπασης του $CaCO_3$ είναι $\frac{z}{2}$. Άρα $\frac{z}{2} = \frac{1}{2} \Rightarrow z = 1$ mol.

α. Ο νόμος ταχύτητας για τη διάσπαση του $CaCO_3$ είναι: $u_1 = k_1$ ενώ για την αντίθετη αντίδραση είναι: $u_2 = k_2 \cdot [CO_2]$

β. Ο μέγιστος ρυθμός μεταβολής της συγκέντρωσης του CO₂ είναι στην αρχή της αντίδρασης. Άρα $u_1 = 0,4 \text{ M/min} \Rightarrow \kappa_1 = 0,4 \text{ M/min}$. Στη Χ.Ι ισχύει

$$u_1 = u_2 \Rightarrow u_2 = 0,4 \text{ M/min} \Rightarrow \kappa_2 \cdot [\text{CO}_2] = 0,4 \text{ M/min. Αλλά στη Χ.Ι } [\text{CO}_2] = \frac{y}{V_2} = 1 \text{ M}$$

οπότε $\kappa_2 = 0,4 \text{ min}^{-1}$.

$$\gamma. P_{X.I} \cdot V_2 = n_{\text{CO}_2} \cdot R \cdot T = 1 \cdot R \cdot T \quad (1)$$

$\frac{P_{X.I}}{2} \cdot V_2 = n'_{\text{CO}_2} \cdot R \cdot T \quad (2)$. Από (1) και (2) προκύπτει ότι $n'_{\text{CO}_2} = 0,5 \text{ mol}$. Αν στο δοχείο υπάρχει ισορροπία, επειδή η τιμή της K_c είναι σταθερή (αφού η θερμοκρασία είναι σταθερή) και ο όγκος του δοχείου είναι σταθερός, πρέπει τα mol του CO₂ να είναι σταθερά και ίσα με 1 mol. Άρα για να γίνουν τα mol του CO₂ 0,5 δεν πρέπει να υπάρχει ισορροπία στο δοχείο. Πρέπει λοιπόν να αφαιρέσουμε τόσο CO₂ ώστε τελικά η αντίδραση να γίνει μονόδρομη προς τα δεξιά, άρα να αντιδράσει πλήρως το 1 mol του CaCO₃ που υπάρχει στην ισορροπία και να παραμείνουν 0,5 mol CO₂.

mol	CaCO ₃ (s)	⇌	CaO(s)	+	CO ₂ (g)
Χ.Ι	1		1		1
μεταβολή					-ω
αρχικά	1		1		1-ω
αντιδρούν	φ				
παράγονται			φ		φ
τελικά	1-φ		1+φ		1+φ-ω

Πρέπει $1-\phi = 0 \Rightarrow \phi = 1 \text{ mol}$ και $1+\phi-\omega = 0,5 \Rightarrow 2-\omega = 0,5 \Rightarrow \omega = 1,5 \text{ mol}$. Άρα πρέπει να αφαιρέσουμε 1,5 mol CO₂.